

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

De Munere Concionandi, Exhortandi, Catechizandi - Continens non tantùm praecepta ad artem concionandi discendam accomodata, sed etiam Ideas & Conceptus practicos pro Concionibus in Festis B. V. & SS. Dedicacionis, Patrociniij, Novi Anni, Paschatis, Parasceves; item in Primitiis Sacerdotum,

...

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1679

Pars III. De Catechizandi munere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48347](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48347)

P A R S III.

D E C A T E C H I Z A N D I
M U N E R E.

DE hoc bene & accuratè plerùmque Pastoralia Diœcesana agunt; ad pleniorè tamen totius doctrinæ, quæ ad Concionatoris officium Spectat, cognitionem, placet hâc ultima in parte paulò distinctiùs de Fine, virtutibus, & praxi hujus muneris agere.

C A P U T I.

D E F I N E C A T E C H I S M I.

Catechismus nihil aliud est, quàm brevis & facilis instructio in rebus ad fidem & Religionem Catholicam pertinentibus; unde communiter Pueri tantùm & Puellæ in Catechismum mittuntur, quia reliqui jam supponuntur habere notitiam sufficientem similium rerum. Atque ex hac descriptione facilè colligitur, quisnam finis Catechizanti præfixus esse debeat, videlicet ut Adolescentiam in doctrina Christiana bene instruat. Porro excellentia finis hujus ac muneris ex variis capitibus colligi potest,

I. Ex exemplo & præcepto ipsius DEI, qui Deut. c. 4. sic locutus est ad Moysen. *Congrega ad me populum, ut audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore, quo vivunt in terra, doceantq; Filios suos.*

II. Ex Christi exemplo & mandato, qui non solùm præcepit Apostolis, ut irent in universum Mundum, & docerent servare mandata, sed etiam ipsemet complexans Parvulos, & imponens manus super illos benedicebat eis. Marc. 10. & ut alios quoque ad similem caritatem invitarent, ulterius dixit: *Quisquis unum ex huiusmodi Puleris receperit, in nomine meo, me recepit.* Ibid. c. 9.

III. Ex SS. Patrum exemplo, præcipuè Cyrilli Jerosolymitani, Clementis Alexandrini, & S. Hieronymi, aliorum

rūmque, qui hoc munus magna cum caritate, demissione, ac patientia obierunt. Hinc S. Hieronymus ad Latam Epist. 18. scribens, *Gestabo, inquit (scilicet Filiam Latæ) humeris, & balbutientia Senex verba formabo, multo gloriosior mundi Philosopho, qui non Regem Macedonum Babylonico periturus veneno, sed Ancillam & Sponsam Christi erudiam, regnis cœlestibus offerendam.*

IV Ex autoritate & exemplo Ecclesiæ, quæ tantam muneris hujus curam habet, idque tantopere Parochis commendat, uti ex concilio Tridentino patet.

V. Ex exemplo insignium Operariorum in vinea Domini, quibus summè semper cordi fuit hæc Instructio. Inter quos meritò numeratur S. Ignatius, qui non tantum ipse singulari Zelo atque industriâ in hoc munere sese exercuit, sed etiam in Constitutionibus suis sanxit, ut omnes Rectores & Professi per quadraginta dies à suscepto Rectoratu aut Professione facta in hoc opere Catechizationis suam caritatem & demissionem probarent.

VI. Ex Principum & Dominorum sæcularium exemplo, qui summopere laborant, ut subditi sui ea capita, quæ ad suum officium pertinent, probè intelligant, & addiscant; quanto magis ergo laborandum, ut Adolescentia officium boni Christiani, à quo tota ipsius salus & felicitas æterna dependet, bene addiscat.

VII. Ex Ethnicorum exemplo, qui tale munus olim non nisi antiquissimo & supremo totius civitatis Domino commiserunt, uti Xenophon testatur.

VIII. Ex Hæreticorum exemplo, qui singulari industria conantur Adolescentiæ illas Scripturæ Sacræ Sententias inculcare, quibus errores ipsorum & Hæreses potissimum nituntur.

IX. Ex Hostium Ecclesiæ conatibus in Catechismo eliminando. Certè Julianus Apostata Christianam fidem deleturus. Catechismum primò tollendum censuit, hinc edito cavit, ne cui Christiano liceret literas publicè profiteri.

X. Ex necessitate Catechismi; cum enim sine fide impossibile sit placere DEO, uti S. Paulus c. 11. ad Hebræos docet, necessariò sequitur, etiam sine Catechismo Salvari neminem posse; *quomodo enim credent ei, quem non audierunt? quomodo*

modo autem audient sine predicante? ait idem Apostolus c. 10. ad Roman.

XI. Ex utilitate hujus muneris; cum enim ea, quæ simplici modo traduntur, facilius capiuntur; ex altera verò parte, quæ Adolescentia semel apprehendit, diutius hæreant, necesse est, ingentes in rempublicam Christianam utilitates ex tali instructione promanare. Certè Joannes Gerson Parisiensis Cancellarius integro libro de hoc munere conscripserit, postquam variis rationibus ostendit, hoc munus neque à suâ Cancellarii, Doctoris Theologiæ, vel ullius in quacunque dignitate constituti Persona alienum, tandem concludit, se vix scire, an utilius & efficacius in ullo officio, quam in hoc occupari possit omnésque aliorum objectiones fusè refutat tomo secundo suorum operum.

XII. Ex damnis, quæ ex Catechismo neglecto oriuntur, & clarè videntur ab ipso DEO Isaia c. 5. his verbis indicata; *Propterea captivus ductus est Populus meus, quia non habuit scientiam, & Nobiles eius interierunt fame (doctrinæ & Verbi divini) & multitudo eius siti exaruit. Propterea dilatarvit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino, & descendent sortes eius, & Populus eius, & sublimes, gloriosusque eius ad eum. Quæ omnia, prohi dolor! nimis impleta nostro sæculo comperiuntur.*

CAPUT II.

DE VIRTUTIBUS CATECHIZANTIS.

I. Prima virtus illius, qui doctrinam Christianam cum optato fructu docere cupit, est *honoris divini Zelus*; si enim à talis Muneris felici successu tota Mundi Salus dependeret, an non summa cum diligentia in id Catechista incumberet? atqui plurius faciendus est honor & gloria DEI, quàm omnium Hominum & Angelorum, etiam possibilium Salus; Cum ergo honor iste DEI plurimum ab hac instructione Parvulorum dependeat, ut constat, an non summa cum alacritate eandem suscipere debebit Catechista?

II. Secunda est *Zelus animarum*; hic enim suadet, ut quàm studiosissimè Salus animarum procuretur, non potest autem hæc melius & efficacius à Catechista procurari, quàm

si exemplum S. Tobiae Senioris secutus ab Infancia Parvulos DEUM agnoscere, & timere doceat; tum quia sic meritorum sibi cumulum ingentem praeprabunt; tum quia sic viam virtutis ingressi, etiam, cum lenuerint, non facile recedent ab ea.

III. Tertia virtus est *Intentio pura*, quâ nihil praeter DEI beneplacitum & honorem, & ipsarum Animarum salutem quærat; sic enim & magnam in hoc munere obeundo alacritatem concipiet; &, dum in modico fidelis est, dignus efficietur, etiam ad majora ac præstantiora munera perficienda copiosam à DEO gratiam accipere.

IV. Quarta est *Orationis Studium*: cum enim Catechista quasi Nutricis munere fungatur juxta illud S. Pauli 1. ad Cor. 3. *Tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam; nondum enim poteratis; merito ex aula cœlestis cibum divini auxiliij petere debet, quo mediante lac istud conficere, & cum fructu Parvulis offerre queat.*

V. Quinta est *Humilitas*: per quam tum suis viribus diffidat, & doctrinæ à S. Paulo 1. Cor. 3. propositæ meminerit: *Neque qui plantat, est aliquid; Neque qui rigat; Sed qui incrementum dat DEVS*: tum etiam non dedignetur cum Parvulis tanquam inæqualibus agere. Certè per hanc humilitatem faciet impleri id quod S. Franciscus Seraphicus dicere solebat: *Qua sterilis erat (in oculis Hominum) peperit plurimos; & qua multos habebat (ad speciem, ob plausum majorem, quam fructum) infirmata est.*

VI. Sexta est *Prudentia*, quâ se accommodet ingenio & Naturæ Parvulorum, & omnibus omnia fiat, ut omnes lucrifaciat. Loquatur ergo ut Parvulus, id est, simplicem proponendi modum eligat, & omnem Personæ gravitatem in hoc actu deponat.

VII. Septima est *Mansuetudo*, quâ omnes indignationis motus ex Parvulorum incititia vel negligentia oriri solitos comprimat; quin potius errantes animet, ac Spe de ipsorum secutura emendatione concepta soletur. Hic profectò, si unquam meminisse debet Catechista illorum Christi verborum Matt. 11. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde; & invenietis requiem (temporalem scilicet & æternam) animabus vestris*, id est, vestræ curæ commissis.

VIII. Osta.

VIII. Octava est *Spes & Fiducia* de divino auxilio; si enim Christus, cum suos Apostolos ad Ethnicos Catechizandos misit, promisit, se cum illis ubique futurum, quidni idem auxilium sperare possit Catechista in rudibus instruendis & efformandis occupatus?

IX. Nona est *Patientia*, quâ molestias in tali Munere frequenter, imò assidue ferè occurrentes patienter & fortiter sustineat, memor semper sententiæ à Servatore Matt. 25. prolatae: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.*

X. Decima est *Liberalitas*, quam tum erga DEUM exhibeat, summâ industria & alacritate hoc munus ob illius honorem & amorem obeundo; tum erga ipsos Parvulos, quâ verbis & laudibus; quâ munusculis variis eorundem diligentiam liberaliter remunerando: Hic profectò qui largè seminat, largè & metet de benedictionibus divinis tam in hoc Sæculo, quàm futuro.

XI. Undecima denique virtus est *constantia*: quâ nihil de fervore & studio in hoc munere exequendo remittat, etiam si non appareat, vel sequatur speratus fructus, nam 1. non minus meritum inde reportabit, quàm si maximus fructus fuisset secutus. 2. Spem justissimam concipere poterit, fructum optatum suo tempore securum, & nunc perinde ut semen sub terra radicem figere. 3. Sat magnum operæ pretium est, si vel in una, alterâve Persona fructus aliquis, quod plerùmque contingit, subsecutus est, cetè S. Ignatius Lojola totum laborem, quem in domo pro Meretricibus conversis erigenda susceperat, optimè collocatum purabat, si aliqua talium Mulierum vel unica nocte à consueto scelere abstinuisset.

CAPUT III.

DE PRAXI SEU MODO CATECHIZANDI.

Circa hunc triplicis generis industriæ observandæ occurrunt, quorum aliqua ante catechizationem, alia intra ipsam, & alia denique eâ absolutâ exercendæ sunt.

CAPUT III.

§. I. V.

Quid ante Catechizationem observandum sit.

I. Ante omnia hoc negotium tum in quotidianis precibus; tum eo maximè tempore, quo se ad Catechismum præparat, DEO per præmissam orationem brevem commendet; & Spiritus Sancti gratiam per Hymnum *Veni creator*, vel Antiphonam *Veni S. Spiritus*, aut alias similes preces impetrare conetur.

II. Seipsum bene doceat, ita ut Catholica dogmata probè intelligat, & nihil non concoctum, purumque sit, priusquam id alteri tradat; Si enim ipse aliquid ignorat, quomodo alios docebit, ut in simili Catechistis Judæorum S. Paulus ad Romanos c. 2. exprobrat?

III. Et si optimè calleat Fidei Mystera, nunquam tamen imparatus ad Catechizandum accedat; alioqui enim solummodo Chaos aliquod proponet, & sine Methodo multa minus necessaria dicit, magisque necessaria omittet, aut modo ad captum minus accommodato proponet. Certè P. Antonius Possevinus in Epistola Catechetica cap. 3. duabus quasi alis magnos Catechistam profectus facturum dicit, pietate scilicet, & alacritate, seu perspicua docendi ratione.

IV. In prævia præparatione Materiam selectam faciat, euréctque, ut ea nec ampla nimis, neque nimis angusta sit, ut intra annum unum, vel ad summum duos totus Petri Canisij Catechismus, qui ordinaria Exhortatiuncularum materia esse deberet, absolvi possit. Sed & id in selectu materiam observabit, ut magis necessaria (qualia sunt, quæ necessitate medij aut præcepti scire quivis Christianus tenetur) aliis præferat, benèque inculcare studeat.

V. Selectam Materiam in claram & facilem Methodum redigat; qualis erit v. g. si, quæ dicturus est, in certa puncta, vel quæstiunculas paucas compingat, ita ut facilè omnia capi, repeti, ac retineri possint.

VI. Abstinebit à Conceptibus, & modo concionatorio, à multis sententijs S. Scripturæ & SS. Patrum, à citationibus

Autho-

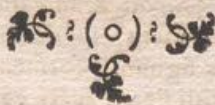

Authorum vel Locorum, ex quibus desumpta est materia; Sed modo simplicissimo, & sermone ferè familiari utatur: nam optimus modus, teste S. Augustino de catech. rudibus, est, ut, qui audit, verum audiat; &, quid audiat, intelligat; quid enim prodest clavis aurea, si aperire non potest? & quid obest lignea, quando nihil aliud quarimus, nisi patere, quod clausum est.

Certè P. Antonius Possevinus per viscera misericordiæ DEI rogat Catechistas, ut utantur castâ & congruâ oratione.

VI. Præparebit etiam sibi utilissimè quæstiones quodlibeticas, quas sub examine proponet, & solvet. Ex autem esse possunt, tum ex iis, quæ dicta sunt; tum de Festis & Temporibus Sacris imminentibus; tum de quotidianis actionibus & virtutibus ab Adolescentia requiri solitis; tum de Cæremoniis Ecclesiæ, quas sive ad Festa Solemnius celebranda, sive ad Mystera firmitus imprimenda, sive ad reverentiæ & pietatis sensum in celebratione Sacrificii, aliorumque Sacramentorum, & Sacramentalium administratione ac usu ingenerandum adhibere consuevit. Quem in finem ipsi Institutiones Cosleri, Catechismus P. Georgii Vogleri, P. Georgij Schereri, P. Nicolai Cusani, & præcipuè libellus parvus anno 1675. Ingolstadii recusus (qui hunc titulum habet: *Underricht über die Catholische Fragstück Catechismi &c.*) omnes ejusmodi materias succinctè & clarâ, facilliquè Methodo explicans servare poterunt.

VII. Historiæ non multæ, nec longæ, nec etiam quævis præparabuntur; Sed quoniam ejusmodi simplices Auditores doctrinam traditam magis per exempla & similitudines, quàm per rationes capiunt, talis erit Historia quærenda, quæ Mystrium explicatum prober, & ad vivum quæsi declaret. Quæ tamen ipsa sic narranda erit, ut omnes ambages, amplificationes, & circumstantiæ non necessariæ omittantur, solâque propemodum facti substantia breviter indicetur.

§. II. Quid

§. II.

Quid in ipsa Catechizatione observandum sit.

I. Ubi tempus pro Catechismo habendo advenerit, superpelliceo & stola coloris temporis convenientis indutus ad locum huic exercitio deputatum cum modestia ac gravitate accedat, & si quidem Parvulos Catechizandos necdum in Ordinem compositos reperiat, eosdem vel per se, vel per Ludimoderatores praesentes, aut alios componere studeat.

II. Subinde in medio paulò ante ipsos consistens, ut ab omnibus conspici queat, SS. Crucis signum in fronte, ore, ac pectore tardè & reverenter efformet, idèmq; etiam ab ipsis Parvulis efformari curet. Tum Orationem Dominicam, salutationem Angelicam, & Symbolum Apostolorum praecundo recitet, & ab iisdem piè & reverenter repeti verba à se prolata faciat; cuius recitationis duplex est finis, nempe ut & has preces crebrò repetendo firmiter memoriae imprimant; & per easdem gratiam tam sibi ad doctrinas ritè excipiendas & discendas, tum Catechistæ ad eas fructuosè proponendas tantopere necessariam impetrent. Certè S. Franciscus Xaverius, peritissimus & Zelosissimus Catechista plurimi semper fecit hunc orandi modum, & ut ex vita ipsius constat, studiosissimè observavit.

III. Finità oratione Caput è Catechismo (nisi alia sit alicubi consuetudo, qualem Rituale Augustanum indicat, ut scilicet repetitio eorum, quæ in priori Catechismo sunt dicta, exigatur) recitari jubeat, quod, si longius sit, uti quintum, in duas partes dividi pro arbitrio poterit. Sic autem instituat hanc recitationem, ut duo Adolescentuli vel Puellæ ex adverso (& ubi commodè fieri potest, etiam in editione quodam loco, ut ab omnibus aliis conspici & audiri possint) consistentes, factò reverenter Crucis signo, Catechismi quaestiones sibi mutuò proponant, & ad easdem tardè & distinctè per stropharum recitationem respondeant, totòque capite recitato iterum Crucis signum efforment. Quòd si verò ex pluribus Scholis Parvuli sint adducti, consultius ferè est, ut

mutatis

mutatis per Dominicas aut Festa vicibus, ejusmodi capita recitent, quàm ut quælibet Schola speciale caput sibi recitandum assumat; cum enim tempus pro Catechismo deputatum vix aliis magis necessariis & utilibus actionibus sufficiat, meritò cavendum est, ne per ejusmodi longas recitationes minùs utiliter constringatur. Absolutà capituli hujus recitatione collaudet eos, qui absque multis erroribus illud recitarunt, oblatòque munusculo eorum diligentiam remuneretur aliòsque ad eorum sequendum exemplum hortetur. Priùs tamen, quàm eos, qui caput recitaverunt, abire sinat, unam, alteràmve quæstiunculam magis necessariam circa idem caput illis proponet, & resolutionem vel ab illis, vel ab alijs petat; sic enim ea quæ alias in explicatione talium capitulum, vel alia occasione dicta sunt, repetatur, firmiùsque memoriæ imprimuntur.

IV. Post hæc quærat, quid in postrema Catechizatione sit dictum. Quòd si ipsi Pueri aut Puellæ pauca aut nihil retinuerint, aut non nisi historiolas (ut fieri solet) in memoria servarint, repetat ipse breviter quæstiones propositas, certumque solutionem subjiciat, & mox iterum repeti ab uno, alteròve jubeat. Porro tam in hoc, quàm aliis examinibus (in quibus totus ferè Catechismi fructus existit) non sit contentus, ut ab uno tantùm, alteròve doctrina aliqua addiscatur, sed curet, ut à pluribus repetatur, sicque Instructionis fructus in plures redundet. Quòd si verò interdum in ejusmodi doctrinis percipiendis tardiores aut minùs attentos advertat, attentionem & alacritatem discendi proposito præmio alliciat.

V. Ab hoc examine transeat ad illos, qui alia, quàm quæ in Catechismo proximo explicata sunt, didicerunt; quo in examine proderit Ordinem servare, ne alij frequentius, alij rarius audiantur; aut illa, quæ sæpius jam recitarunt, iteratis vicibus repetere sinantur, sic enim ad nova addiscenda stimulum non habent. In hunc finem juverit Catechizandos (si nimij non sint) vel in charta descriptos habere, vel certè peculiarem cuiq; locum in templo assignasse.

VI. Denique id ipsam Exortatiunculam progredietur, quàm vel sedens in sella, vel, ut aliqui, stans peragere potest.

poterit, ita tamen, ut frequenter circumspiciat, num attentè singula à Catechizandis percipiantur. Curabit autem, ut ista Exhortatiuncula non diu nimis protrahatur, uti & totum tempus Catechismi, quod ultra horæ spatium extendi ordinariè, præferrim in hyeme, non debet. Multùm fieri potest per horam, si Catechista bene paratus omnia in promptu habeat. Ut autem faciliùs exhortationis hujus capita percipiantur, & retineantur, ea in fine in breve compendium rediget, repetetque; imò quandoque potiora puncta quibusdam scripto consignata tradet, ut eadem per hebdomadem memoriæ tradant.

VII. Finità exhortatiunculâ surget, & modestè ac graviter, sicut ab initio, Decalogum, quinque præcepta Ecclesiæ, & quatuor novissima recitando præbit, & signo Crucis formato, toti Catechismo finem imponet.

VIII. Ut autem hæc omnia faciliùs & fructuosius peragantur, sequentia sedulò observasse proderit. 1. Ut inter catechizandum, magnam potiùs, & maturam hilaritatem, quàm tristem ac morosam severitatem præferat; nam, ut S. Augustinus ait, *multò gratiùs audimur, cum & nos eodem opere delectamur.* Unde autem hæc hilaritas peti debeat, mox subdit: *Sed hæc hilaritas ad horam ut adsit, eius est misericordia, qui ista præcipit.* 2. Ut sedulò caveat graviores objurgationes, & omne impatientis animi signum; excuset potiùs, & juvet ignorantes, animetque. 3. Ut munusculis etiam laudes adijciat, quod maximè erga magis ingenuos observandum erit; dum autem munuscula distribuit; jam alius constitutus aliquid recitet, ut nihil temporis otiosè effluat.

§. III.

Exemplar Præcticum Exhortatiunculæ in Catechizatione habendæ.

De SS. Crucis signo devotè & frequenter efformando.

EXORDIUM.

I. Per dilecti Filij & Filix, in proxima exhortatione vobis

bis explicavi, quis verus Catholicus & Christianus sit dicendus; nunc quia in Catechismo nostro sequitur quaestio: per quod signum agnosci soleat verus Christianus? & ibidem responderetur, eum per hoc, quod se S. Crucis signo signet, & devotè dicat: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: Amen*: cognosci, oportet de hac saluberrima & piissima consuetudine formandi crucis signum, aliquid dicere. Quare quatuor quaestiones breviter proponam, nimirum quomodo, cur, & quando formanda sit, & quos effectus habeat hae formatio. Diligenter proin attendite, operamque date, ut, quoniam omnia, quae dicturus sum, valde vobis necessaria & utilia sunt, singula bene & integrè percipiat.

Pars Prima.

II. Prima ergo quaestio est, quomodo crucis Sacrosanctae signum formandum sit? ad quam respondeo 1. Latinam quidem sic formandam, ut manum integram expansam aliquis à fronte primùm ad pectus, & à sinistro humero ad dextrum moveat; minorem verò seu vernaculam, ut vocant, ita faciendam, ut solo pollice parvam inprimis crucem in frontem, tum in labiis, & tandem in pectore efformet. Resp. 2. Utramque hanc formationem, ut debito cum fructu fiat, distinctè reverenter, & devotè faciendam esse. *Distinctè* quidem, ut non media duntaxat, sicut aliqui interdum faciunt; nec puncta tantùm in minore cruce, sed verè & integrè Cruces, nec nimis parvæ, nec nimis magnæ formentur. *Reverenter* autem, ut non præcipiti, aut jocularia manus agitatione, sed cum convenienti gravitate, & moderata tarditate, quæ interioris æstimationis præbeant indicium, dextra ad cruces formandas moveatur. *Devotè* denique, id est, cum pio fiducia & religionis affectu, quo & Passionem Christi religiosè recolere, & per ejusdem merita varios effectus, de quibus in quaestione quartâ sermo erit, impetrare studeamus.

Pars Secunda.

III. Altera quaestio est, quando hoc signum formare debeamus? ad quam Resp. 1. in genere cum S. Hieronymo, quod ad singula opera, & introitum vel exitum è domo faciendum sit; sic enim primos Christianos facere consuevit, *Instruct. VII.* M m Tex.

Tertullianus testatur. Resp. 2. in Specie verò hoc signum formare convenit manè, cum surgitur; & noctu, dum cubitur; in initio cujusvis orationis, uti & in fine ejusdem juxta S. Matris nostræ Ecclesiæ exemplum: ante & post Scholas, vel labores nostros, quia, ut SS. Patres & Aſceta dicunt, signum Crucis est quasi sigillum, quo si opera nostra signentur, plurimum DEO placebunt, ejusque nobis benevolentiam, gratiamque conciliabunt: ante & post mensam, ne nobis eveniat, quod Moniali cuiquam contigisse legitur, quæ à Diabolo oblecta est, eò quòd lactucam, cui Dæmon infederat, cruce prius non signatam comedisset, uti in Spec. Ex. V. Crucis signum ex. 1. refertur: Item quando in periculo vel tentatione constituti sumus; tunc enim cum Ecclesia armare se crucis signo decet, & dicere: *Per signum Crucis de Inimicis nostris libera nos DEVS noster.* Vel: *Ecce signum Crucis, fugite partes adversa: vicit Leo de tribu Iuda.* Ob eandem causam etiam non inutiliter Crucis signum aliqui formant, quando fulgur aut fulmen è nubibus excussum est, item quando oscitant, ne ex similibus casibus aut actionibus damnum aliquod patiantur. In quibus omnibus, & pluribus similibus casibus Parvuli maturè asueferi debent, ut laudabilem hanc consuetudinem in adultiori etiam ætate cum suo & aliorum magno commodo & solatio retineant.

Pars Tertia.

IV. Tertia quæstio est; cur, seu quos ob fines Crucis signum formandum sit? ad quam quæstionem breviter respondeo, ob triplicem potissimum finem eam formari. 1. *Ad Crucis & Passionis Christi memoriam recolendam;* cum enim ipse Christus quondam Religioso cuiquam revelaverit, nihil gratius sibi præstari posse, quam si frequenter SS. illius Passio animo revolvatur; meritò creditur, etiam formationem crucis, quæ ob eandem memoriam recolendam suscipitur, gratissimam illi futuram. 2. *Ad Fidei nostræ Professionem faciendam;* cum enim præcipua Fidei nostræ mysteria seu articuli sint Unitas Divinæ naturæ, & Trinitas Personarum, & Christi Incarnatio, ac Passio atque humani generis redemptio; hæc autem clarissimè in crucis signo exprimantur, verbisque etiam ipsis nominentur, facile apparet, formationem crucis

me-

merito pro vera fidei nostræ professione agnosci, si quidem cum debita devotione ac reverentia peragatur. 3. *Ad obligationem nostram indicandam*; quâ ob Sacramentum in Sacramento Baptismi d. etum, ad crucem velut vexillum Christi, per quod redempti sumus, sequendam obligamur; cum enim Christum, qui est Dux & Caput nostrum, oportuerit pati, & ita intrare in gloriam suam, quemadmodum ipse Luc. ult. dixit, æquissimum sanè est, ut per eandem viam & januam nos quoque intrare velimus. atque adeò, quoties Crucis signum formamus, nos ipsos sequentibus pij Ascetæ verbis l. i. de imit. Christi c. 56. excitemus: *Eia, Fratres, pergamus simul: IESVS erit nobiscum: Propter IESVM suscepimus Crucem, propter IESVM perseveremus in Cruce. Erit Adiutor noster, qui est Dux noster, & præcessor. En, Rex noster ingreditur ante nos, qui pugnabit pro nobis: Sequamur viriliter, nemo metuat terrores: simus parati mori fortiter in bello, nec inferamus irimen gloria nostrâ, ut fugiamus à Cruce.*

Pars Quarta.

V. Quarta quæstio est, quos effectus producere soleat pia crucis Sacrosanctæ efformatio? Ad quam Resp. varios à variis assignari, sed quinque potissimum. Primus est, quòd contra visibilibus Hostium insidias & potentiam nos defendat; uti celeberrimus Imperator Constantinus Magnus expertus est, qui, cum ingentem Exercitum adversus Hostem numerosissimum & potentissimum eduxisset, & de victoria dubitaret, Crucem præfulgidam in aère vidit, simulque hanc vocem audivit: *In hoc signo vinces.* Quam ob causam crucis signum suis vexillis cum dictis verbis inscribi iussit, & duas insignes victorias reportavit. Alter effectus est, quòd multò magis contra invisibiles hostes, nempe contra Dæmones defendat; uti expertus est Judæus ille, qui, cum à nocte superveniente obrutus in Fanum aliquod antiquum se recepisset, ibique tumultuari Spectra advertisset, gravi timore correptus, crucis se signo, Christianorum more, signavit, tantumque effecit, ut, cum Dæmones ad illum accessissent, nihil se illi nocere posse faterentur, eò quòd vas quidem vacuum, sed signatum, id est, cruce munitum foret. Tertius effectus est, quòd etiam contra Hominum malorum, nempe Mago-

rum & Iteantatorum, Sagarumque insidias & machinationes protegat. Hinc Saga quædam aliquando confessa est, se ultra quinquaginta vices in alienam domum transvectam, Infanti cuiquam nocere voluisse, nunquam tamen id efficere potuisse, eò quòd Mater Infantem semper prius, quam in Lecto deponeret, crucis signo muniisset. Quartus effectus est, quòd etiam contra venenum, ac venenata animalia multum prævaleat; uti suo exemplo Christianus ille docuit, qui, cum à Creditoribus suis importunè nimis ad debita solvenda urgeretur, denique in desperationem actus ter sibi hausto veneno (quorum ultimum tam potens erat, ut Cani datum momento eum extinxerit) vitam sibi eripere conatus sit; quod tamen nunquam potuit, eò quòd ex consuetudine prius, quam venenatum poculum hauriret, Crucis signo illud signasset. Et sanè hic ipse effectus jam olim à DEO Israëlitis promissus videtur, dum iisdem per Moysen indicari voluit, ut, si à mortibus venenatorum Serpentum, à quibus in deserto plurimi jam perempti fuerant, curari vellent, ad Serpentem æneum in ligno erectum, per quem Crux Christi præfigurabatur, respecerent. Quintus denique effectus est, ut ipsarum etiam tempestatum terrores & damna arceat, uti iterum expertus est Christianus quidam, qui cum Hæretico iter faciens, gravissimâ tempestate ortâ, ad quodvis tonitru crucis signo se armavit, & à fulmine illæsus mansit, quo tamen Socius ejus Hæreticus, qui ipsum velut Superstitiosum irriserat, percussus, & interemptus est.

Epilogus.

Atque hæc de SS. Crucis signo dicta sufficiant, quæ, ut facilius in memoriâ teneatis, breviter repeto. Quatuor ergo vobis de Crucis signo quæstiones proposui. 1. Erat, quomodo Crucis signum faciendum sit? & respondi, distinctè, reverenter, & devotè hoc modo faciendum. 2. Quando formandum sit? & Resp. ante & post singulas primarias actiones, uti & in gravioribus periculis & tentationibus. 3. Cur faciendum? & Resp. ob tres fines. nempe ab memoriâ Passionis Christi renovandam: ad Fidei nostræ Professionem faciendam: ad obligationem nostram, quâ cum Christo crucem portare, & per tribulationes in regnum cælorum ingre-

di tenemur, indicandam. 4. Quos effectus aut virtutes habeat? & Resp. quod contra Hostes visibiles & invisibiles, malos Homines, venena, & tempestates, aliaque ejusmodi pericula defendat. Hæc ergo diligenter servate in memoria, & ubi occasio se obtulerit, praticate; nec dubitate, quin paulò antè descriptos, pluresque alios similes effectus copiosè sitis reportaturi.

§. IV.

Quid post Catechizationem observandum sit?

I. Post exhortatiunculam finitam, simili modo, ut in initio Catechismi fecit, stans, junctis manibus, Præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, & Quatuor novissima præeundo recitet. & non facile brevitate causâ omittat, quia sic paulatim memoriæ firmius inhærebunt; ob quam causam ipsi etiam Hæretici suas preces, puta orationem Dominicam, & similia ante vel post singulas Conciones recitare consueverunt.

II. Post preces, si fieri potest, Cantiuunculam aliquam temporis accommodatam cantari faciat; id quod etiam ad principium Catechismi observari convenit. Quem in finem aliquos Pueros vel Puellas à Ludimoderatoribus instrui jubeat.

III. Curet, ut modestè è templo egrediantur; neque finito cantu ullum facile audiat, aut usque ad Sacristiam se sequi patiatur.

IV. Antequam è templo ipse discedat, partim gratias agat pro successu habito paulò antè Catechismi: partim vero etiam supplex roget, ut bono semini jacto incrementum & fructum centesimum benignus DEUS largiri dignetur.

CAPUT IV.

DE VARIIS INDUSTRIIS A CATECHISTA ADHIBENDIS.

I. **V**ARIÆ à diversis industriæ sunt adhibitæ, aut præscriptæ ad optatum fructum ex Catechismo referendum, sed quæ ad sequentes ferè revocari possunt. Prima

M m 3

est,

est, ut diligenter frequentari curet Catechismum, eumque in finem Ludimagistrorum, Parentum, & si opus erit, etiam Magistratus Sæcularis industriam & sollicitudinem extimulet; nisi enim sedulo & constanter temporibus constitutis compareant instruendi, multa, quæ in præcedentibus Lectionibus dicta sunt & repeti saltem fufius non possunt, negligent, & ignorabunt.

II. Altera industria est, ut quietem & modestiam Catechizandorum singulari studio & sollicitudine procuret, id eoque neminem non vocatum loco suo exire, aut discurrere sinat; quod quidem per Ludimagistrorum, aut aliarum Personarum maturiorum præsentiam & vigilantiam obtrinebit; aut si neminem se eorum ad recitationem admissurum minetur, qui loco suo quietus non substiterit.

III. Tertia est, ut varios libellos parvos de iis rebus, quæ scire quemvis Christianum decet, tractantes, & passim in Bibliopoliis vili pretio vendi solitos pro munusculis distribuatur; sic enim, quod in Catechizatione ipsa satis non perceperunt, domi repetere, discereque possunt. Eiusmodi autem libelli v. g. sunt. Kleines Bettbüchlein. Litaneen Büschele. Nichtschmuck eines gottseligen Lebens. Geistlicher Lehrmeister. Agnus DEI Büchlein. Beicht- und Communion-Form. Catechismus von der ersten Communion. Catholischer Bericht vom Weibwasser / und geweyhntem Salz. Von dem H Creuges Bedeutung / Zeichen / und Form. Christliche Lehr in hundert Fragen gefast. Fasten-Lehr / oder Bericht / wie und wer zu fasten schuldig sey. Fragstück über den Catechismus P. Canisij. Guldnes Kleinod. Messbüchlein. Rudimenta Fidei. Tag-Ordnung. Zucht-Spiegel. Qui omnes & plures alij similes libelli Dilingæ vel Monachij venales reperiuntur.

IV. Quarta est, ut maturiores aliquos Juvenes aut Virgines alliciat ad certos Pueros aut Puellas de certis capitibus domi instruendos, & ubi instructos adduxerint, illos perinde ac hos convenientibus munusculis remuneretur.

V. Quinta est, ut nonnunquam certa quædam capita scripto communicet, quæ per hebdomadam memoriæ mandent, & in sequenti Conventu non sine præmio & commendatione recitent.

VI. Sexta est, ut omni modo apud ipsos etiam Parentes,

aut

aut etiam Ludimoderatores impetrare conetur, ut, ubi post Catechizationem domum, vel in Scholam redierint, eosdem examinent, quid in Catechismo didicerint, & negligentes commeritis pœnis castigent, sic enim, quos spes munusculorum ad attentionem non excitat, saltem pœnarum timor attentos faciet.

VII. Septima est, ut, quantum fieri potest, attendat, quid vel quantum quisque ab ultima recitatione didicerit, ne eadem frequentius repetendo ad nova addiscenda minus animentur. Quâ in re Ludimoderatorum, & eorum, qui curam Catechizandorum gerunt, cooperatio multum juvabit.

VIII. Octava est, ut, ubi interdum aliquos valde inquietos, aut aliâ ratione contra modestiam & reverentiam gravius peccasse adverterit, minis denunciationis Ludimagistro aut Parentibus faciendæ terreat; & si minæ non sufficiant, actu denunciari, meritisque pœnis castigari curet.

